

rien certs tractaments a la massa forestal que qualsevol persona que en visqui dels beneficis consideraria totalment desencertats.

4) Existeixen dos punts en el text que comentem que són bàsics per comprendre el motiu de la nostra actitud en aquest afer. El primer és les continuades lloances a la propietat privada i al bon ús secular que aquesta ha anat fent del bosc, quan és evident que l'estat actual d'una part dels boscos de St. Llorenç del Munt i la Serra de l'Obac és conseqüència, (igual com a la resta del litoral catalano-mediterrani), de la fase pirofítica (altament inflamable) que les replantacions monoespècífiques amb espècies resinoses (pins) i la tala abusiva i incontrolada que moltes vegades s'ha dut a terme, davant una administració poc eficaç, situació que ens ha portat a l'alt nivell de degradació dels nostres boscos, que tot i ser greu no arriba a les cotes de desertització irreversible que els autors de "Blanc i Negre" pretenen fer-nos creure. En segon lloc, l'operació anomenada de neteja del bosc, que tan ponderen els de l'Associació de Propietaris, no és sinó una lliure interpretació de les activitats que anys enrera feien en el bosc la gent de camp. En aquest cas concret, els branquillons procedents dels arbusts arrencats al

sotabosc servien, entre altres coses, per fer el carnonet, combustible molt utilitzat fins fa prop de 50 anys per a ús domèstic; ara bé, els arbusts no poden ser eradicats del bosc, ja que per al desenvolupament natural de les espècies autòctones d'arbres, la seva presència és totalment imprescindible.

5) DE-PA-NA també ha de sortir al pas de declaracions tant poc fonamentades com són les de dir que el Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona té manca de tècnics qualificats per a dur a terme la gestió del Parc, i es proposen, en canvi, altres organismes que a Catalunya no s'han distingit mai gaire per un aprofitament racional dels nostres arbres i, el que és més greu encara, si per la substitució en moltes ocasions de la nostra vegetació autòctona per espècies foranes i poc adaptades a la nostra climatologia.

6) Considerem del tot inadmissible l'evident advertiment que durant tot el llibret es fa prou clar, d'incendi forestal, perquè es dona per segur que si prospera el projecte de remodelatge del Parc, els seus boscos s'incendiarien irreversiblement, i donen la culpa de tot això al fet que els seus propietaris perderien l'interès o si més no ja no tindrien possibilitats de tenir-

ne cura. Es ben notori que, segons sembla, aquest perill d'incendi imminent, tan sols apareix juntament amb la proposta d'ampliació del Parc Natural, quan paradoxalment l'elevada fase pirofítica d'aquests boscos parteix del moment en què l'alzina i altres espècies autòctones van ser substituïdes, pels seus usufructuaris, per arbres de rendiment a curt termini. Cal fer notar que el Parc actual va ser aprovat el 1972, i després de deu anys encara no ha desaparegut.

Finalment, la publicació "Blanc i Negre" hi involucra diversos estaments públics de Catalunya, amb la seva pretesa defensa de St. Llorenç, com és la Diputació de Barcelona, mitjançant el seu Servei de Parcs Naturals; la qual s'acusa d'una mala gestió de la muntanya de Montserrat i de ser la culpable dels darrers incendis que hi ha hagut, quan tothom sap que la muntanya de Montserrat l'administra un Patronat nacional i que l'esmentat servei de la Diputació no té res a veure, per ara, amb la seva gestió. En canvi quasi no s'anomena el Parc Natural del Montseny. Aquest i el de St. Llorenç són els dos únics parcs naturals dependents de la Diputació que existeixen a les comarques barcelonines, i de moment tant els boscos de l'un com els de l'al-

tre han sofert poc l'estrall dels incendis.

Per altra banda, a la publicació que critiquem s'esmenta la possibilitat que la pretesa neteja del bosc doni abundosos llocs de treball i recursos energètics al país, asseveració totalment demagògica, sobretot si es té en compte que la proposta es fonamenta, en la neteja, com ja hem dit abans desaconsellable, del sotabosc i en el fet que per cada lloc de treball o jornal siguin dues les persones contractades. La nostra entitat, que no pot jutjar de forma tècnica les condicions laborals d'aquesta proposta, estima, però, que el seu contingut és altament lesiu per als hipotètics treballadors i per una sortida coherent de la crisi laboral actual. Resumint, "Blanc i Negre", ni pel seu contingut ni per la forma pot considerar-se cap tipus d'alternativa a la proposta d'ampliació del Parc Natural de St. Llorenç del Munt i la Serra de l'Obac.

Secretaria general
DE-PA-NA
Lliga per a la defensa del
patrimoni natural.

(ficció)

SOBRE LITERATURA CATALANA DE CIÈNCIA-FICCIÓ

per A. Munné-Jordà

La presentació del text de "Ficció" del núm. 14 de (ciència) s'obria amb un interrogant: "Existeix una tradició de literatura catalana de ciència-ficció?" Les notes que segueixen —una ressenya de cinc textos observats des d'una òptica de simple lector de ficcions més que de manuals—, afegides al text mateix que es començava a publicar al (ciència) de març i al conte de Pompeu Gener inclòs al núm. 8, i comptant, és clar, amb els autors esmentats al corresponent article de la Gran Enciclopèdia Catalana, poden ser uns materials que qui sap si arribaran a encoratjar algú a afrontar la resposta des d'una perspectiva metòdica i exhaustiva.

A. Munné-Jordà (Barcelona, 1948) és lector i escriptor. A més d'obres de ficció literària, ha publicat articles sobre literatura, teatre, rugby, art i altres temes culturals contemporanis en revistes especialitzades.

ANTONI CARETA Y VIDAL

NARRACIONS
ESTRANYES

JOYDÀ! — L'ULL ACUSADOR
L'EMBAIXADA DE LA MORT

BARCELONA

LA MORTA DE L'ULL VIU

El passat 9 de març, el doctor Aramon i Serra, a la presentació del *Vocabulari de barbarismes* d'Aureli Cortiella, esmentava com el primer repertori d'aquesta mena el *Diccionari de barbarismes introduïts en la llengua catalana* (sic i sic) del gracienc Antoni Careta i Vidal (1843-1924), publicat l'any 1901. I justament és d'Antoni Careta el primer text de ciència-ficció en català, del segle XX, que m'he trobat als dits: "L'ull acusador".

Inclòs al llibre *Narracions estranyes*, en aquest conte Ramon Armengol, àlies "doctor Nostradamus", extreu els ulls del cadàver de la seva cosina, Maria Cabanes, morta en circumstàncies estranyes al Jardí del General: "Los ulls d'un mort guardan l'emprenta del darrer objecte que han vist; no n'hi capia dubte. Així en los Estats Units lo doctor Sandford descobria al autor ignorat d'un crim. Amb una feble solució d'atrofina, saturà un ull de la víctima, lo qual va fer créixer la nina, y, tocant després, ab la mateixa substància l'extrem del nirvi òptic, l'ull va tornarse proeminent. Llavors, ab una bona lupa, va veure'l doctor la tràgica escena y va regonèixer al criminal" (sic, sic i rassic). El nostre doctor encara va més lluny, i n'arriba a positivament unes imatges fotogràfiques. Tot acabarà essent una falsificació muntada pel metge malèfic, adscrit a una "sexta" maçònica, i que al final del relat, allistat al costat de Garibaldi, morirà a la batalla de Vulturno. Però la ficció del conte no pot ser més científica.

S'hi destaca el rerafons doctrinari: els malèvols sempre són els partidaris de la fraternitat universal, i el seu òrgan és un diari en castellà. En aquest sentit val a dir que la narració és escrita en català però quan hi surten policies, funcionaris o maçons, l'autor no deixa de dir que, allò que ell els fa dir en català, ells s'ho parlen en castellà.

Il·lustratiu del tarannà devot i anticastellà de Careta i Vidal fóra aquest exemple retret del seu diccionari pel professor Solà: hi recomana que no diguem "abecedari", sinó "becerolas y Jesús".

D'aquest conte és també remarcable la descripció que fa del Jardí del General, aleshores ja desaparegut. Dins el mateix recull, i encara que no del tot relacionat amb el tema d'aquest comentari, cal llegir "¡Oydà!": explica en detall quines eren les relacions eròtico-gastrointestinals entre una noia i un soldat a la Barcelona de fa vuitanta anys, i potser temps a venir, quan l'allunyament del segle XX n'esborri la nitidesa dels contorns, algun estudiós xinès hi descobrirà la base literària que va inspirar a Woody Allen *L'última nit de Boris Guixenko*.

Jesús-Ernest Martínez Ferrando (1891-1965)

EL DILUVI QUE VE

El mateix any que moria a Barcelona Careta i Vidal, el 1924, s'hi publicava *Histories i fantasies* del valencià Jesús-Ernest Martínez Ferrando (1891-1965), "un dels primers a intentar de fer literatura en valencià en termes de normalitat", segons paraules de Joan Fuster en un article publicat a "Serra d'Or" el desembre de 1965, arran de la mort de Martínez Ferrando. Fuster també hi explica que "amb una malenconia plàcida i sense fel" l'escriptor li deia: "La meua literatura ja ha passat; jo sóc d'una altra època."

No sóc ningú per discutir-li res a Martínez Ferrando, i menys ara que ja és difunt, però en aquest volum hi ha un conte, "L'Arca de Noè, S.A.", que, si més no per la inspiració, raneja la ciència-ficció: Davant un previsible futur diluvi universal, que durarà el doble que l'anterior (vuitanta dies i vuitanta nits), una societat de Nova York ha decidit construir una arca, que tindrà les característiques d'un transatlàntic, amb deu categories de viatgers; els seleccionats poden anar liquidant a pagues la reserva de la plaça. Que al capdavant la protagonista de la història, enamorada del cobrador de les quotes, descobreixi que tot ha estat un frau, no treu, em sembla, gens de ficció científica al pretext d'aquest bell conte.

EL PHI-LAI DELS WHI-WHI

De 1926 és la curiosa novel·la *Ma vida en doina* del lleidatà Joan Santamaria (1887-1956). Un dels capítols, amb caire de narració autònoma, n'és "L'Eudald" (*Eudald* al text), un relat encavallat entre la literatura terrorífica, la policíaca i la de ciència-ficció, però que pot ser inclòs aquí perquè l'explicació del nus del problema hi és feta en termes científics, mèdics.

"En una casota del carrer de Lancàster" l'Eudald, criat del doctor Oleguer Verdós, ha estat apunyalat per un mariner marsellès amb un Phi-Lai, l'arma terrible dels Whi-Whi, "una de les sectes criminals fecundades en els tenebrosos fumadors". El Phi-Lai és un punyal molt especial, la gràcia del qual està en la fulla: "Aquesta fulla conté uns petits forats perfectament rodons i de diferents diàmetres, disposats, si hem de creure els Whi-Whi, tenint en compte l'anatomia del tòrax humà, de tal manera que l'arma, en ferir, no pot causar hemorràgia externa ni interna, per tal com, estant la fulla recoberta d'una capa de laca d'una màxima adherència en contacte amb la sang, en lliscar a través de la tovor dels teixits amb finor de serp i tallar músculs, artèries i venes, no fa cap destrossa ni esquinç, i la sang, per tant, no brolla. La capa de laca de l'acer s'adhereix instantàniament a les dues seccions de l'arteria o de la vena, i n'evita la contractibilitat, la qual, precisament, produeix l'hemorràgia, i, amb ella, la mort. La circulació vital no resta interrompuda, perquè la sang es trascola normalment pels forats de la fulla del ganivet. Si us l'arrenqueu, sou mort; una glopada de sang i adéu." A més a més, al pobret Eudald, la punxa de la fulla li ha quedat a frec del cor, i a cada respir en sent la fredor. El minyó cada dia fa més mala cara, és clar, i males llengües comenten si és un mort que el doctor Verdós fa bellugar amb males arts.

Tot amb tot, l'element que pren més aires de ciència-ficció llegit ara, a la vista de la puja dels bitllets dels transports públics municipals, és el final del capítol: l'Eudald vol anar-se'n a córrer món (ja decidirà quan s'arrençarà el ganivet) i demana ajut per al viatge al doctor Verdós: cinquanta duros (!). I el narrador, rumbós, escriu: "N'hi vaig donar cent. I aquella mateixa tarda, l'Eudald partí de Barcelona, duent el ganivet clavat al cor."

L'ALIMENTACIÓ SIMÈTRICA

Per bé que escrit si fa no fa vint anys abans que el text de Santamaria, i estrenat el 1906 al Romea, l'edició de "L'Escudellòmetro" del barceloní Santiago Rusiñol (1861-1931) és pòstuma, de 1936, dins el volum *Monòlegs*.

"L'Escudellòmetro" és el projecte "més gran que s'ha concebut al planeta", obra d'un estranger que "porta els cabells llargs, les ungles llargues i les cames llargues".

Elevant-se damunt la metròpoli, quan l'Escudellòmetro sigui realitat, hi haurà l'acròpoli que solucionarà el problema de l'alimentació simètrica, de la regularització estomacal: "A un costat hi ha les olles immenses com cuirassats, com catedrals, com castells portentosos; una olla d'acer de trenta mil tones per als fideus, i una de quaranta mil per a l'arròs; a l'altre, l'olla de la carn; un purgatori de carn: mils de moltons i de vedelles entrant-hi a ramats, amb els pastors acompanyant-los fins arribar al bullidor; més enllà, la de les pilotes: carretades de pilotes com muntanyes de grava tova; al costat, la cansalada; més enllà, la col, i la pedregada de cigrons, i tot, per l'aire comprimit, anant a l'escudellòmetro, al temple del brou, al bullit "màximus", a l'alimentació popular, i d'allí a les canonades, i a passar per les aixetes, i a les cases dels pobres, dels menestrals, dels rics, de tothom qui mengi escudella!"

Era l'època que, com explica Josep M. de Sagarra a les *Memòries*, cada dia a cada casa menjaven escudella; quan ragi l'Escudellòmetro, però, no se solucionaràn solament els problemes de l'alimentació: s'haurà acabat l'opressió, els diners seran peces numismàtiques per a entretenirment dels maniàtics, els reis podran desar les corones, els ministres podran llençar les carteres, els generals no tindran soldats que els segueixin, els jutges hauran de desar la justícia a l'armari... "Poble: estàs salvat!"

Si *Un món feliç* de Huxley és considerat ciència-ficció, per què no aquest divertit monòleg futurista de don Tiago?

ARA QUE TÉ VINT ANYS

El primer infant proveta, era de Sant Cugat? És lícit de preguntar-s'ho després de llegir "El misteri de Clara", del terrassenc Ferran Canyameres (1898-1964), publicat dins *Món, dimoni i carn* el 1962. Aquest és el text més recent dels comentats aquí, i aparegut en un moment en què ja havien sortit obres d'autors que posteriorment s'han dedicat més al gènere, però val la pena de comentar-lo en primer lloc pel tema, plenament de ficció científica, i també perquè sembla que, de tots els ressenyats, és l'únic llibre que encara és possible de trobar normalment a les llibreries. En tercer lloc, perquè Canyameres, un escriptor no considerat dins el gènere, ha estat d'actualitat fa ben poc, arran del

Ferran Canyameres (1898-1964)

centenari de Puig i Ferrer: els diaris han esmentat la cordialitat canibalesca que va presidir l'última fase de la relació entre l'autor de *La traïció de Llavaneres*, dedicat a Canyameres, i el d'*El gran sapastre*, floreta adreçada a Puig. Finalment, ressenyo aquesta narració, i no d'altres de més antigues però d'autors vius, perquè ara com ara trobo més prudent de no tractar públicament de l'obra dels meus possibles supervivents.

A la narració de Canyameres, Clara Ordal, veïna de Sant Cugat del Vallès, té un fill 365 dies després de la mort del seu marit, i sense haver tingut cap més tracte sexual amb ningú; el fill s'assembla extraordinàriament al difunt, i fins i tot presenta a l'orella una malformació idèntica a la que ell hi tenia. El misteri de Clara s'esclareix a la casa del malvat doctor Pastallé, a Sant Andreu de Palomar: en un dels seus experiments, el savi pervers havia extret "el fluid dels òrgans de reproducció" del cadàver del marit, l'havia mantingut viu durant tres mesos i, fent de practicant de l'honorable doctor Marcó, que va fer una exploració mèdica a Clara mesos després de l'enviament, l'hi va inocular per mitjà de l'instrumental que passava al metge.

La narració de Canyameres, doncs, és la de tema més actual, la més fàcilment adscribible al gènere; un altre aspecte en fóra la valoració literària, que queda al marge d'aquestes notes innocentment informatives.

PER ACABAR

Aquestes ratles no són més que el producte d'una relectura tendenciosa. Amb tot, i comptant amb la bona tasca que s'ha emprès (ciència), de publicar textos recuperats juntament amb els de nova factura, bo seria que ajudessin en l'aportació del material que arribi a bastir el panorama de la creació literària catalana en el camp de la ciència-ficció, i potser fins i tot a preparar una possible antologia nostra del gènere. Una impressió prèvia és que la catalanitat sense exclusivisme en resultaria assegurada: d'un mostrar tan escarrassidet com el presentat en aquestes notes, ja hi ha un valencià (Martínez Ferrando), un terrassenc però que va publicar el text a Mallorca (Canyameres), un lleidatà (Santamaria), un gracienc d'abans de l'agregació (Caretà i Vidal) i un barceloní (Rusiñol) que, per aportar-nos exotisme, va tenir la humorada d'anar a morir a Aranjuez, diuen que d'un excés de qui sap què. I un cop d'ull a la producció actual fins i tot ens farà tenir present algun autor que escriu al nord de la filferrada que sostenen gendarmes i tribanyuts. La iniciativa, doncs, és ben oberta i seductora.

(A. Munné-Jordà)

LLIBRES ESMENTATS:

Ferran Canyameres: *Món, dimoni i carn*, "Raixa", 60, Palma de Mallorca, Editorial Moll, 1962.

("El misteri de Clara", pàgs. 119-181.)

Antoni Careta y Vidal: *Narracions estranyes*, Barcelona, Il·lustració Catalana, 1905.

("L'ull acusador", pàgs. 101-180.)

E.M. Ferrando: *Històries i fantasies*, "Biblioteca literària", Barcelona, Editorial Catalana, S.A., 1924.

("L'Arca de Noé, S.A.", pàgs. 165-181.)

Santiago Rusiñol: *Monòlegs*, "La Escena Catalana", 433, Barcelona, Llibreria Bonavia, 1936.

(L'Escudellòmetro", pàgs. 38-41.)

Joan Santamaria: *Ma vida en doina (Memòries del doctor Verdós)*, Barcelona, Edicions Diana, 1925.

("L'Eudalt", pàgs. 135-150.)